

УДК 747:725.54(045)

О. П. Олійник,*канд. арх., проф. кафедри комп'ютерних технологій дизайну
НАУ, м. Київ***А. В. Коваль-Цєпова,***аспірантка кафедри комп'ютерних технологій дизайну
НАУ, м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ДИЗАЙНУ МЕБЛІВ ДЛЯ ДІТЕЙ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Анотація: в даній статті розглядаються особливості дизайну меблів та їх використання в інтер'єрі спеціалізованих закладів для дітей, що потребують соціальної реабілітації. Аналізується вплив основних вимог на проектування меблів для даної категорії дітей.

Ключові слова: інтер'єр, меблі, екодизайн, ергономічність, безпечність, психічний розвиток дітей, соціальна реабілітація.

Постановка проблеми. Протягом останніх років простежується тенденція до постійного збільшення кількості безпритульних дітей з антиморальною поведінкою. “Дітям вулиці” властиві агресивні прояви, жорстокість, суїцидні тенденції та психічні вади, зловживання спиртними напоями, існує дитяча наркоманія... Дана категорія дітей найчастіше має важкий психічний та емоційний стан, майже у всіх дітей спостерігається девіантна та делінквентна поведінка. Девіантна поведінка – це система вчинків або окремі вчинки, протиставлені прийнятим у суспільстві правилам, моральним нормам. На відміну від девіантної, делінквентна поведінка характеризується негативними проявами, що направлені здебільшого на оточення, ніж на себе, зокрема порушенням суспільних норм поведінки: хуліганством, крадіжками, дрібними правопорушеннями. Більшість вихованців притулку потрапляють до закладу педагогічно запущеними, частина дітей має загальмований психологічний розвиток, частина – розумову відсталість. Покращення психічного стану та психологічного розвитку дітей, що потребують соціальної адаптації та виховуються в спеціалізованих закладах, для України є надзвичайно актуальним та гострим питанням.

Оточуюче середовище має вплив на формування світогляду дитини. Безпосереднім середовищем для дитини, що проживає в спеціалізованому закладі, виступає інтер'єр її власної кімнати, їдальні, кімнати для ігор тощо. Для забезпечення потреб дитини, розвитку її здібностей і комфортного перебування необхідно створити деякий “простір освоєння” [1].

Дизайн інтер'єру дитячих спеціалізованих закладів є одним з ефективних методів психологічної реабілітації. Саме тому необхідним для покращення психічного та емоційного стану дітей у спеціалізованих закладах для дітей, що потребують соціальної реабілітації, є врахування особливостей дизайну інтер'єру в цілому та предметного дизайну зокрема.

Зв'язок роботи з науковими програмами. Робота виконана у відповідності до держбюджетної кафедральної науково – дослідницької роботи №83/10.03.03 на тему: “Засади формування гармонійного предметно – просторового середовища міських утворень”, у Національному авіаційному університеті на кафедрі комп'ютерних технологій дизайну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні активно працюють над проблемою соціальної реабілітації дітей, що залишились без батьківського піклування, у різних сферах наук. Але найбільш ґрунтовними є дослідження у галузі психології та педагогіки. Найбільш актуальні педагогічні методики Б. та Т. Нікітіних, М. Монтессорі, Р. Штайнера (вальдорфська педагогіка), О.А. Флеріної та українська програма “Малютко”. В кожній з них індивідуально вирішується питання мікрозонування приміщень. Серед вітчизняних авторів педагогічні умови соціального захисту бездоглядних дітей у притулках для неповнолітніх досліджувала Кальченко Л. В., Комісарик М.І. визначила вплив фітоклімату в реабілітаційно-профілактичній роботі дитячих будинків. Вінс В.А. досліджувала особливості переживання вікової кризи підлітками школи – інтернату. Цивільно-правовий аспект дитячого будинку сімейного типу, як форми улаштування дітей, позбавлених батьківського піклування розглянуто Москалюк В.Ю.

У Росії у сфері педагогіки працювала Хрикіна Н.М., яка досліджувала дитячий будинок, як суб'єкт формування системи патронатного виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування [2]. Шамахова Н.Н. досліджувала педагогічні умови соціальної адаптації вихованців дитячого будинку сімейного типу [3].

Ернст Т.К. сформувала принципи формування архітектурного середовища дитячих освітньовиховних закладів загального типу. Кадуріна А.О. досліджувала художні аспекти формування дитячих дошкільних закладів на прикладі Одеси. Дизайн інтер'єрів спеціалізованих закладів для дітей, що потребують соціальної реабілітації, як ефективного методу психологічної реабілітації, на сьогодні залишається ще малодослідженим.

Мета роботи. Велика кількість дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки, в Україні зумовлює необхідність проведення заходів, спрямованих на покращення умов проживання та виховання дітей. Стаття входить в коло тих досліджень, що направлені на з'ясування та створення

оптимальних умов проживання, виховання, всебічного розвитку дітей, а також поліпшення і вдосконалення вже існуючих інтер'єрів, що впливають на формування дитини як особистості. Діти з вразливим психічним станом та різних вікових груп потребують специфічної опіки, а для ведення нормальної життєдіяльності потребують спеціальних дизайнерських вирішень.

Метою роботи є теоретичні та практичні дослідження по дизайну інтер'єрів закладів для соціального захисту позбавлених сімейного виховання дітей та визначення основних аспектів для позитивного впливу на їх психологічний стан предметного дизайну та меблів, зокрема, в інтер'єрах спеціалізованих закладів для дітей, та виявити основні засоби впливу на психічний розвиток дітей, що там проживають.

Основний зміст. Покращення умов проживання дітей – одна з форм соціальної допомоги дітям. Інтер'єр спеціалізованих закладів для дітей, що потребують соціальної реабілітації, позитивно впливає на зміни у внутрішньому світі дитини, наповнює його новим сенсом та красою. В.В. Абраменкова [4] та О.Б. Платонова підкреслюють місце дитини в світі та необхідність формування “дитячого архітектурного середовища”.

Штучно створений простір може бути важливим стимулюючим фактором розвитку дитини, в той же час невідповідно організований даний простір є перешкодою для розвитку дитячої уяви та індивідуальності. В зв'язку з цим необхідним для дизайну інтер'єрів спеціалізованих закладів для дітей, що потребують соціальної реабілітації, є врахування та дослідження не тільки комфортних умов життєдіяльності, але й особливостей використання інформативності, доброзичливості, психологічно комфорту у даних інтер'єрах, що лежать в основі формування дитячої особистості. Також слід враховувати педагогічне та профорієнтаційне значення дизайну інтер'єру для дітей вулиці.

Організація дитячого середовища безпосередньо пов'язана з віковими особливостями сприйняття дітьми даного оточення. Тому всі засоби та прийоми дизайну інтер'єру адаптовані до дітей за віковими показниками, статевою приналежністю та творчими здібностями.

Як свідчить вітчизняний та закордонний досвід, для позитивного впливу на психологічний стан дітей, що потребують соціальної реабілітації, потрібно враховувати наступні аспекти щодо проектування меблів та дизайну інтер'єрів:

- ергономічність;
- відповідність санітарно-гігієнічним вимогам;
- безпечність (відсутність гострих кутів, матеріалів, котрі при розбиванні можуть поранити дитину);

- екологічність (використання екологічно чистих матеріалів та максимально низькі показники виділення шкідливих речовин у фарбах);
- висока якість та підвищена міцність;
- наявність функції трансформування;
- функціональність (двоповерхові ліжка, вмонтовані ящики-ніші для зберігання особистих речей);
- гармонійне колористичне вирішення, з відсутністю темних та похмурих відтінків;
- наявність ігрового елемента в дизайні;
- оригінальність форм та окремих елементів (спинка стільця, ліжка тощо);
- доступність цінової політики.

Як засвідчує практика, величезне значення у формуванні архітектурного та предметного середовища для дітей мають ергономічні дослідження. Розробка і впровадження ще на стадії „проектного” процесу ергономічних рекомендацій є складовою частиною широкої програми заходів, спрямованих на подальше підвищення ролі людського фактора у всіх сферах суспільного життя. Системне врахування ергономічних вимог при формуванні житлового середовища, а меблів зокрема - необхідна умова формування комфортного стану життєдіяльності дітей.

Меблі в спеціалізованих закладах для дітей, що потребують соціальної реабілітації, повинні відповідати за санітарно-гігієнічними вимогами зростово-віковим особливостям дітей та підлітків віком від 3 до 18 років Розміри столів, стільців і ліжок повинні відповідати вимогам діючих ДСТУ на функціональні розміри меблів для дітей кожної вікової групи, а також вимогам ДБН В.2.2-3-97 “Будинки та споруди навчальних закладів”[5].

Позаяк більшість дітей мають важкий психічний та емоційний стан, також є категорія нервово неврівноважених дітей, що постійно знаходяться в активному русі, меблі повинні бути стійкими, обтічної форми, без гострих кутів та граней [6]. Також для дитячої безпеки неприпустиме використання деталей, що можуть легко розбитися, або зламатися (скло, тонкий пластик тощо). Меблі повинні пройти випробування на виявлення всіх можливих ризиків, пов'язаних з їх використанням, а також виключити всі можливі небезпечні моменти у ході експлуатації, такі, як защемлення пальців рук та інших частин тіла.

Для дитячих меблів повинні бути використані екологічно чисті матеріали. Рекомендовані меблі, вироблені з деревини, екологічних панелей, виготовлених з 100% утилізованої деревини, або з пластику за новітніми технологіями, всі

вироби повинні мати сертифікати про належну якість. Також матеріали повинні гарантувати мінімальне виділення формальдегіду й відповідати допустимим світовим стандартам. Рекомендовано використання монокомпонентних фарб на водорозчинній основі, що відповідають стандартам, що стосуються використання фарб на іграшках, тобто предметах, що дитина може випадково взяти до рота. Сьогодні дуже важливою є охорона навколишнього середовища, для збереження здорової екосистеми для дітей. Саме тому має місце тенденція переходу виробників на використання максимально екологічно-безпечної продукції.

Крім цього, дитячі меблі повинні бути підвищеної міцності, а їх форма і конструкція повинні бути зручними у зберіганні, ремонті та транспортуванні. При нестачі площ приміщень слід використовувати меблі, що трансформуються. Меблі повинні забезпечувати максимальну зручність при незначній площі.

У дитячих спальнях допускається використання двоповерхових дерев'яних або металевих ліжок. Крім цього, при щільній забудові в спальнях можливе облаштування робочого місця з робочим столом та стільцем. Також, до меблів спальні входить шафа для зберігання одягу та особистих речей вихованців. Ігрові кімнати облаштовуються дитячими меблями, конструкторами, полицями, килимами, м'якими матами. В цілому, просторове середовище в ігрових кімнатах повинно бути розділено візуально на функціональні зони: активних, творчих ігор, відпочинку, усамітнення тощо.

Дитина повинна брати активну участь у формуванні свого оточення. Можливість пересування мобільного обладнання, його комбінації та моделювання збагачують досвід дитини, розвивають просторове мислення, надають основу для організації дослідницької діяльності [1].

Колористичне вирішення інтер'єру та меблів є важливим емоційним фактором формування простору. Завдяки кольору можливо вирішувати багато композиційних завдань: виділити головний елемент, зв'язати всі елементи разом, урівноважити структуру або ж виявити ритм структури, ілюзорно змінити один з геометричних параметрів простору (довжина, висота) і т. ін. [7]. Для колірної гармонії в інтер'єрі мають значення геометричний вид поверхонь, їх величина, просторова орієнтація. При створенні інтер'єру для неповнолітніх слід дотримуватися традиційних яскравих кольорів, без використання занадто темних та похмурих відтінків. Яскраві кольори в меблях допомагають компенсувати хронічну недостатність сонячних днів та зацікавити дітей. Для отримання нових знань у дітей меблі та інші предмети можуть бути підібрані та структуровані за кольором та формою, за тотожними властивостями. Але слід дотримуватися врівноваження кольорової гами, та єдності простору.

Важливим виховним чинником є наявність ігрового елемента в дизайні меблів для дітей. Гра як змістовна частина духовного світу дитини має величезний вплив на формування світогляду і коригування моральних переваг дітей. Дизайнер, користуючись різними формами ігрового підходу в дизайні – символічним, казковим, алегоричним, – може створювати навколо дитини і разом з нею уявне казкове доброзичливе середовище, що допомагає, захищає, протистоїть реальному жорстокому світу, де безпритульна дитина набула гіркого досвіду.

Узагальнюючи існуючий світовий та вітчизняний досвід проектування, можна запропонувати наступну типологію методів ігрового підходу в дизайні меблів для дітей: алегоричний, метафоричний, казковий, символічний, іронічний.

Алегоричний – дієвий елемент навчання, що подає дитині в алегоричній формі основи знань про оточуючий світ (наприклад, полиці у вигляді нотного стану в музичному залі);

метафоричний – пробуджує уяву дитини, розвиває і поглиблює знання (меблі, що нагадують рослини, птахів, звірів і т.ін.);

казковий – створює уявне середовище, захищає, підвищує самооцінку дитини, надаючи їй риси казкових позитивних героїв, що долають будь-які перешкоди (може бути використаний в будь-яких різновидах – малюнки улюблених персонажів, барельєфи, скульптури, форма меблів та її матеріал).

Символічний та іронічний методи, як більш складні для розуміння, можуть використовуватися для старших підлітків. В якості символів можуть використовуватись вже засвоєні дитиною в процесі виховання позитивні елементи історії, держави чи суспільства (гетьманська булава, герби, корони і т.ін.). Іронічний метод покращує настрій, створює позитивну атмосферу, проте використовуватись має дуже обережно, враховуючи недозрілу психіку “дітей вулиці”.

Використання меблів оригінальних форм та цікавими окремими елементами (форма ніжок столу, спинка стільця, ліжка тощо) дозволяють розширити світогляд дитини, виконують пізнавальну та наочну функцію.

Доступність цінової політики на меблі для спеціалізованих закладів дітей, що потребують соціальної реабілітації викликана в першу чергу обмеженими фінансовими ресурсами даних організацій, навіть при постійних спонсорських підтримках, що мають скоріше винятковий, ніж періодичний характер. Проте навіть в цих умовах завжди є місце для творчості, бо, як писав Карім Рашид: “Сучасні технології роблять творчість демократичною.”

Висновки. Дані теоретичні та практичні дослідження направлені на створення затишку і домашнього тепла в інтер'єрах спеціалізованих закладах

для дітей позбавлених сімейного виховання, які опинилися в складних житлово-побутових умовах. Зосереджено увагу на предметному дизайні, як важливому аспекті інтер'єрів спеціалізованих закладах для дітей, що потребують соціальної реабілітації.

Для позитивного впливу на психологічний стан дітей потрібно враховувати наступні аспекти щодо проектування меблів та дизайну інтер'єрів: ергономічність, відповідність санітарно-гігієнічними вимогам, безпечність, екологічність, висока якість та підвищена міцність, наявність функції трансформування, функціональність (двоповерхові ліжка, вмонтовані ящики-ніші для зберігання особистих речей), гармонійне колористичне вирішення, наявність ігрового елемента в дизайні, оригінальність форм та окремих елементів (спинка стільця, ліжка тощо), доступність цінової політики.

Дизайн меблів спеціалізованих закладів для дітей, що потребують соціальної реабілітації, повинен задовольняти дві основні функції: утилітарну, засновану на зручності використання, та організаційну, що стимулює пізнання та активність дітей (трансформація об'єктів). Все це необхідне для всебічного і гармонійного розвитку у спеціалізованих закладах для дітей, що потребують соціальної реабілітації.

Визначено важливість ігрового елемента в дизайні меблів для дітей, як виховного чинника. Узагальнюючи існуючий світовий та вітчизняний досвід проектування, запропоновано наступну типологію ігрового підходу в дизайні меблів для дітей: - алегоричний, метафоричний, казковий, символічний, іронічний.

Дослідження входить в коло тих теоретично-практичних праць дизайнера, які покликані покращити та вдосконалити основні принципи підбору моделей меблів для дизайну інтер'єрів спеціалізованих закладів для дітей, що потребують соціальної реабілітації. Також планується розширити і більш детально дослідити вищезазначені аспекти для сформування основних принципів для проектуванні меблів для дизайну інтер'єрів спеціалізованих закладів, які потім буде включено до дисертаційного дослідження.

Література

1. Гайказова Р.Т., Кострикина Т.Д. Оформление детских дошкольных учреждений. Значение архитектурно – пространственной среды в воспитании дошкольников. – М.: Просвещение, 1974. – 64 с.
2. Хрыкина Н.М. Детский дом как субъект формирования системы патронатного воспитания детей сирот и детей, оставшихся без попечения родителей: Дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Моск. гос. пед. Ун-т. – М., 2008. – 229 с.

3. Шамахова Н.Н. Педагогические условия социальной адаптации воспитанников детского дома, организованного по семейному принципу: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / Вологод. гос. пед. ун-т. – В., 2004. – 24 с.
4. Абраменкова В.В. Социальная психология детства в контексте развития отношений ребенка в мире // Вопросы психологии. – 2002. – №1. – С.3-16.
5. Тимчасові санітарні правила і норми улаштування, обладнання, утримання притулків для неповнолітніх та організація харчування і медичного забезпечення дітей / ДсанПіН 5.5.3.052 – 99. – К., 1999. – 47 с.
6. Каракис И.И. Интерьеры школ и дошкольных учреждений. - К.: Будівельник, 1974. – 96 с.
7. Миронова Л.Н. Цветоведение : Учеб. пособие для спец. 229 “Интерьер и оборудование”, 2230 ”Пром. искусство”, 2231”Монумент. – декор. искусство” - Мн.: Выш. шк., 1984. – 286 с.

Аннотация

В данной статье рассматриваются особенности дизайна мебели а также их использование в интерьере специализированных учреждений для детей, которые нуждаются в социальной реабилитации. Анализируется влияние основных требований на проектирование мебели для данной категории детей.

Ключевые слова: интерьер, мебель, экодизайн, эргономичность, безопасность, психическое развитие детей, социальная реабилитация.

Abstract

In given article are considered characteristic singularities of design of the furniture and are used their in the interior of specialized institutions for children who require social rehabilitation. It is analyzed influence of the basic requirements on designing of furniture for the given category children.

Keywords: interior, furniture, ecological design, ergonomics, safety, child's mental health, social rehabilitation.